

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Мария Георигева Баръмова, катедра „История на Византия и балканските народи, Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

Член на Научното жури, назначено със заповед на Ректора на СУ (№ РД 38-565/03.10.2023), по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.2. История и Археология (Археология – Средновековна археология), обявен в ДВ бр. 65/ 28.07.2023 г.

1. Конкурсът за доцент е обявен за нуждите на Историческия факултет при СУ "Св. Климент Охридски", в частност за катедра "Археология", като единствен кандидат е **гл. ас. д-р Чавдар Янакиев Кирилов**.

Подадените от д-р Чавдар Кирилов документи отговарят на изискванията на чл. 26 от ЗРАСРБ, което позволява да бъде оценена обективно неговата научно-изследователска и преподавателска дейност. Наукометричните данни, представени от кандидата, напълно съответстват на минималните национални изисквания и по четирите изискуеми от Закона показателя. Не са открити опити за плагиатство.

Кандидатът е завършил специалност „Археология“ в ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“ (1998) и е бил редовен докторант по археология в Университета „Йохан Волфганг Гьоте“ във Франкфурт на Майн, Германия. Защищава дисертационния труд през 2006 г. с тема: *„Проучвания върху ранносредновековните корени на европейската урбанизация: археологически структури от Средна Европа, тяхното социално и икономическо значение и сравнение със земите на Източните Балкани“*. От 2010 г. е асистент, а от 2012 г. и главен асистент в катедра „Археология“ в ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“. Д-р Чавдар Кирилов е утвърден и добре разпознаваем както в България, така и в чужбина, специалист по средновековна археология, в т.ч. археология на Късната античност и Византия. Предоставената академична справка – автобиография, публикации, списък на провежданите археологически разкопки, научно-изследователски проекти, учебно-преподавателска дейност кандидатът отговаря не само на наукометричните показатели, изискуеми от ЗРАСРБ за заемането на академичната длъжност „доцент“, но е и безспорно свидетелство за високия професионален опит като археолог и университетски преподавател. Чавдар Кирилов води задължителни курсове лекции за студентите в бакалавърска програма на спец. „Археология“: *Археология на Късната античност; Археология на Великото преселение на народите; семинарни занятия по Средновековна българска археология:*

Първо и Второ българско царство; два избираеми курса по средновековна археология Оръжия и оръдия на труда и Монашество и манастири; както и няколко магистърски курса Град и "не-град" в ранносредновековна Европа, Византийският град, Дендрохронология. Особен принос за академичното преподаване в ИФ са заниманията на д-р Кирилов османска археология и стремежът му те да станат част от учебните планове на спец. Археология; прилагането на интердисциплинарни методи в изследванията на археологическите обекти като дендрохронология, геофизика, географско-информационни системи и пр.

От 2009 г. д-р Чавдар Кирилов е съръководител на проучвателския екип на средновековна крепост в кв. Хоризонт, гр. Балчик от 2009 г., където провежда и ежегодните студентски учебни практики. Отделно задълженията му като университетски преподавател д-р Кирилов е ръководител на археологическото проучване на късноантична и средновековна крепост „Градището“, с. Мелница, общ. Елхово (от 2018 г.); на археологическото проучване на селище от XV-XIX в. в м. Турско Конуш край с. Конуш, общ. Асеновград, обл. Пловдив (от 2019 г.); участник дълъг списък от теренни археологически проучвания.

Д-р Чавдар Кирилов има впечатляваща биография по отношения на участието в научни проекти (в България и чужбина): т.напр. актуалният проект, посветен на проучването на селищната мрежа, пътната инфраструктура и населението в България през османския период в исторически и археологически пространствен аспект; проектът „Ранното християнство в днешните български земи (по исторически и археологически данни)“; участието му в проекта „Историко-географска информационна система на Югоизточна Европа: фаза Тракия“; FENDA (от разкопки към недеструктивна археология); за съставяне на регионални дендрохронологически стандартни хронологии в България и използването им за датирание на археологически находки и обекти и др.

Д-р Кирилов членува в няколко международни академични организации Асоциацията на българските археолози (АБА), както и в Европейската асоциация на археолозите (ЕАА), участва и в редколегията на Bulgarian e-Journal of Archaeology и Studien zur Archäologie Europas.

2. Д-р Чавдар Кирилов е автор на 2 монографии и над 50 студии и статии, посветени на различни аспекти от средновековната археология и археологията на Късната античност. В конкурса той участва с хабилитационен труд, публикуван и предоставен за дискусия под заглавие: *„Непознатите познати: Стъклените гривни в България от късножелязната до османската епоха“*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2023 г. За участие в конкурса са включени и втората монография на автора (резултат от успешно защитената докторска дисертация през 2006 г.) и 7 подобрани публикации – студии и статии.

Основното съчинение на д-р Чавдар Кирилов е неговият хабилитационен труд. Монографията се явява резултат от многогодишните изследвания на д-р Кирилов и е по

своята същност изследване, което се опитва да контекстуализира появата и разпространението на пръв поглед на незначителен вид археологическа находка каквото представляват стъклените гривни. Проследено е тяхното разпространение от III в. пр. Хр. чак до османския период и обхваща териториите на днешните български земи, но са потърсени паралели и в далеч по-широк пространствен диапазон – както пише авторът – „от Рейн до Крим и от Крим до Синайския полуостров“. Изследването свързва методите и гледните точки на няколко изследователски области освен археологията, но също така и византистиката, балканистиката, османистиката, историческата география, географско-информационните системи и пр., които иначе рядко си сътрудничат в историографските си постулати.

След направен задълбочен историографски обзор, книгата представя в своята втора част интересен теоретичен акцент, засягащ дискусията за двата основни подхода при систематизирането на археологическия материал – класификацията и типологията. Тук ще оставя специалистите археолози да изкажат своята оценка за или против направените от кандидата изводи и предложени „динамични класификации“ в разпространението на стъклените гривни. Въпреки това обособените от д-р Кирилов 8 признака, вплетени в семантична мрежа (с. 77-78), звучат напълно убедително за един „външен читател“.

Следващите глави от книгата проследяват производството и разпространението на стъклените гривни в периода от III в. пр. Хр. до османската епоха. Убедено мога да твърдя, че тезите на автора относно появата и употребата на гривните, будят изследователския интерес и поставят доста въпроси. Освен разпространението и датиранието на находките, тяхното картиране и анализ на географската информация, особено ценно е проследяването на употребата на гривните според социалния статус, половата идентичност, религиозните и дори етническите характеристики (при все че за последното оставам скептична по отношение на предоставената аргументация). Тезата, че от средата на XIII в. гривните почти спират да бъдат част от накитите към византийския костюм, което е свързано промените в самата мода на облеклото е интересна и безспорно намира потвърждение в приведените примери. Дали само на това се дължи обаче промяната в разпространението на този тип накити е въпрос, който със сигурност и в бъдеще се продължи да занимава научната общност. Що се отнася до повторната поява на стъклените гривни от втората половина на XVII в. в османски контекст, породено от своеобразен „близкоизточен (моден) импулс“, струва ми, има нужда от по-подробен анализ. Не на последно място поради факта, че XVIII в. все повече „европейски модни повеи“ навлизат в османското общество.

Монографията съдържа регистър и *Регистър на археологически обекти със стъклени гривни в България*, съдържащ подробно описани 372 примера на находки от стъклени гривни. Едно от ценните и с това най-приносните моменти в представената монография е детайлният стремеж на автора да картира разпространението на стъклените гривни през различните периоди. С помощта на съвременните дигитални методи, които ни предоставят географско-информационните системи,

документираните археологически обекта са скрупулъзно описани, включени в база данни и картирани. Визуализацията на артефактите позволява по задълбочен анализ, разкриването на клъстери от находки и „бели петна“. Всичко това, от своя страна, дава поле за заключения и хипотези за географското разпространение, търговските връзки, социалния характер на „потребителите“ и пр. На кратко – превръщането на един negliжиран археологически артефакт в ценен извор.

Втората монография, представена за нуждите на конкурса, е стъпва на защитената през 2006 г. докторска дисертация. Книгата е озаглавена „Die Stadt des Frühmittelalters in Ost und West. Archäologische Befunde Mitteleuropas im Vergleich zur östlichen Balkanhalbinsel“ и представлява сравнително изследване на урбанизационните процеси през ранното средновековие между света на Меровинги и Каролинги и този на „византийската общост“. Както самият автор отбелязва, книгата е опит да се представи модел на „град“ на базата на археологически материали за епохата на ранното средновековие, в т.ч. представите за „столица“ и „постоянна резиденция“. Тук отново бих искала да подчертая, че и в този случай имаме работа с академично изследване, което притежава несъмнен научен принос (вече определено доказан) от гледна точка на европейската и извъневропейската историография.

Останалите публикации, с които д-р Кирилов участва в конкурса за заемане на АД „доцент“, са свързани както с горепосочените изследователските интереси на автора, които са насочени както към проучването на урбанизационните процеси, различните типове укрепени селища, развитието на селищната и пътната мрежа от периода на Късната античност до османския период и пр. (приложение 3-9), така и към теми, свързани със систематиката на по-малки артефакти като железните подкови за обувки – налчета, откривани в археологически проучвания, които той свързва с османската епоха. Появата на подковите авторът свързва с налагането на специфични за времето след XV в. обувки – папуци и чизми (приложение 10). Тук е мястото още веднъж да подчертая значимостта на заниманията на д-р Кирилов с археологически проучвания от османския период и стремежа му да въведе „османската археология“ като част от академичните преподавания в Софийския университет.

Справката на забелязаните цитирания отговора на ЗАРСРБ, но също така бегъл преглед на световните бази данни (и не само) показват висока степен на разпознаваемост на кандидата сред академичните среди в България и чужбина. Като се имат предвид многото публикации на английски и немски език в реномирани европейски издателства, можем определено да кажем, че Чавдар Кирилов е изследовател с международна известност и авторитет.

Няма съмнение, че предложената академична продукция, с която д-р Кирилов участва в конкурса за заемане на АД „доцент“, не само покрива законовите изисквания, но в някои отношения определено ги и надхвърля.

3. Въз основа на подробното ми и внимателно разглеждане на предоставените за конкурса документи на д-р Чавдар Кирилов, за мен е голямо удоволствие да

препоръчам без колебание на уважаемото научно жури да присъди АД „доцент, професионално направление: 2.2. История и археология (Средновековна археология)“ на главния асистент д-р Чавдар Янакиев Кирилов. Във всички задължителни аспекти – научноизследователска, преподавателска и проектна дейност, кандидатът отговаря изцяло на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане на СУ „Св. Климент Охридски“, необходими за заемане на академичната длъжността доцент.

София 19.11.2023

доц. д-р Мария Баръмова